

stelling hiermee, verminderde het fibrinogeenverbruik na toediening van anticoagulantia bijna niet. Ook bij toestanden met een verhoogd trombocytenverbruik was het fibrinogeen verbruik normaal.

LEWIS c.s. (1961) kon evenmin een verlenging van de overlevingsduur van fibrinogeen aantonen bij honden, die met anticoagulantia werden behandeld. HJORT en HASSELBACK (1961) menen dat er slechts op plaatsen waar de hemostase dit nodig maakt, thrombi worden gevormd, die voornamelijk uit trombocyten bestaan. Volgens BERGSAGEL (1956) wordt de viskeuze metamorfose van de trombocyten geïnduceerd door een stof, die in het eerste stadium van de bloedstolling ontstaat. De vorming van deze stof kan worden belemmerd door behandeling met dicumarol-derivaten. MURPHY en MUSTARD (1961) onderzochten de adhesie van trombocyten bij mensen die met een lage, resp. hoge dosis dicumarol werden behandeld. Bij behandeling met een hoge dosis was de adhesie in vitro verminderd, terwijl de overlevingsduur veel langer werd. Bij behandeling met een te lage therapeutische dosis bleken adhesie en overleving normaal te zijn. Daarom achtte hij de hoop, dat men met lage doses dicumarol, zonder gevaar voor bloedingen, een matige remming van de thrombus-vorming zou kunnen verkrijgen, niet gerechtvaardigd.

Literatuur: ADELSON, E., J. J. RHEINGOLD, O. PARKER, A. BUENAVENTURA en W. H. CROSBY (1961) *Blood* 17, 267. — ASTRUP, T. (1956) *Lancet* II, 565. — BERGSAGEL, D. E. (1956) *Brit. J. Haemat.* 2, 130. — Editorial (1962) *Lancet* I, 86. — HJORT, P. F. en R. HASSELBACK (1961) *Thrombos. Diathes. haemorrh. (Stuttg.)* 6, 580. — LEWIS, J. H., E. E. FERGUSON en C. SCHÖNFELD (1961) *J. Lab. clin. Med.* 58, 247. — MURPHY, E. A. en J. F. MUSTARD (1961) *Lancet* II, 960. — ROSS RUSSELL, R. W. (1961) *Lancet* II, 1422.

G. J. H. DEN OTTOLANDER

DIVERSEN

Intra-uteriene beschadiging van de nervus acusticus door dihydrostreptomycine. — KERN (1962) beschrijft een zesjarig meisje dat hij ter onderzoek kreeg wegens „spraakstoornissen”. Het kind was aan het linkeroor totaal doof en had aan het rechteroor een ernstige perceptiedoofheid. Anatomisch noch anamnestic werd er een verklaring gevonden, totdat bleek dat de moeder gedurende de eerste vier maanden van de zwangerschap, wegens longtuberculose 20 gram dihydrostreptomycine had gebruikt. Op grond van de door andere onderzoekers bewezen transplacentaire passage van streptomycine acht KERN het mogelijk, dat de acusticus-beschadiging in dit geval veroorzaakt was door het aan de moeder toegediende geneesmiddel. Het bewijs is uiteraard niet te leveren en in de literatuur wordt slechts drie maal een dergelijke oorzaak van doofheid bij kinderen verondersteld. De schrijver meent echter dat reeds de mogelijkheid van een oorzakelijk verband voldoende reden is om te adviseren geen streptomycine of dihydrostreptomycine aan zwangeren toe te dienen.

Literatuur: KERN, G. (1962) *Schweiz. med. Wschr.* 92, 77. A. M. v. L.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; ter bespoediging van plaatsing behoudt de Redactie zich het recht voor, de stukken te bekorten)

RÖNTGENONDERZOEK VAN HET COLON BIJ BEJAARDEN

Het referaat over het röntgenonderzoek van het colon bij bejaarden met behulp van een bariumklysma, van collega W. H. BIRKENHÄGER (dit *Tijdschrift* 1962, bl. 730) getuigt m.i. van een te geringe waardering voor de waarde van dit onderzoek. Ik meen hier tegen te moeten protesteren. Indien een colon-carcinoom in een vroeg stadium wordt ontdekt en de patiënt terstond daarna wordt geopereerd, zal de prognose herhaaldelijk erg meevallen.

Het röntgenonderzoek van het colon is echter moeilijk en heeft alleen waarde indien het zo volledig mogelijk geschiedt. De patiënt behoort onder doorlichting in staande en liggende houding te worden onderzocht, met behulp van gedoseerde compressie, terwijl hij of zij om zijn of haar lengte-as wordt gedraaid. Alleen dan heeft men een redelijke kans, een „cancère au debut” te vinden. Vooral het onderzoek van het sigmoïd is moeilijk. Steeds moet men daarbij ook een opname volgens Chassard-Lapiné maken.

Ik herinner mij o.a. levendig een 63-jarige vrouw met klachten die aan een lichte anemie werden toegeschreven. Zij bleek bloed via het maagdarmkanaal te verliezen, maar pas bij een tweede, zeer uitvoerig röntgenonderzoek van het colon kon ik een zeer kleine uitsparing in de bariumschaduw van het coecum vaststellen. Bij operatie werd ter plaatse een klein carcinoom gevonden, dat gemakkelijk kon worden weggenomen. Deze patiënte stierf tien jaar later aan een hartinfarct; het coloncarcinoom is niet gerecidiveerd.

Wanneer men pas tot het verrichten van het röntgenonderzoek overgaat als er een voelbare weerstand is, is men vaak te laat. Natuurlijk behoort er voor elk röntgenonderzoek zowel bij bejaarden als bij jeugdige patiënten een behoorlijke indicatie te zijn. Te grote terughoudendheid echter kan vooral bij het colononderzoek voor bejaarden noodlottig blijken.

Amsterdam, 18 april 1962

H. E. A. FERMIN

Het wat negativistische geluid van de gerefereerde artikelen hoeft niet te worden opgevat als een miskenning van de betekenis van het röntgenonderzoek van het colon. Het onderzoek wordt evenwel bij onbelangrijke klachten zo dikwijls verricht, dat men met evenveel recht bij iedere Nederlander, die een sporadische hoestbui heeft, bronchografie zou kunnen laten uitvoeren. Hierdoor, en niet door een beperking van de toepassing, wordt een methode gedevalueerd. De door collega FERMIN geschetste grondige techniek zal ongetwijfeld een groter opbrengst geven dan de veelal gevolgde methode. Met zijn bezwaren tegen het summiere karakter van de gebruikelijke techniek, sluit collega FERMIN zich in feite bij de strekking van het door mij gerefereerde aan. Oppervlakkige verrichtingen zijn immers meestal het gevolg van een te groot aantal onvoldoende gemotiveerde aanvragen. Wanneer er een omschreven aanleiding tot dit onderzoek bestaat — het palperen van een gezwel is bepaald niet de enige indicatie — mag geen moeite te veel zijn, ook niet bij de (tegenstribbelende) bejaarde patiënt. Collega FERMIN geeft een typisch voorbeeld van een op goede indicatie verricht onderzoek, dat dan ook terecht met grote vasthoudendheid is uitgevoerd.

Amsterdam, 28 april 1962

W. H. BIRKENHÄGER